

Κρούσματα νομισματικής αταξίας κατά τη βυζαντινή περίοδο

Επιστήμες / Ιστορία

Αμαλία Κ. Ηλιάδη, Φιλολόγος - Ιστορικός

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=166348>]

Νομισματική αταξία

Το νομισματικό σύστημα που στηριζόταν στις μεταρρυθμίσεις του Διοκλητιανού και του Κωνσταντίνου ήταν αρκετά περιοριστικό. Τα αγαθά περνούσαν από τις διάφορες βαθμίδες συναλλαγής χωρίς παρεμβολή από το νόμισμα και αυτό περιόριζε αρκετά τη νομισματική κυκλοφορία. Το κράτος που διέθετε το «νόμισμα» διέθετε επίσης και συναλλακτικό χρήμα χάρη στην κρατική αγορά.

Τα αργυρά και χάλκινα κέρματα, υποδιαιρέσεις του χρυσού νομίσματος πάθαιναν συνεχώς υποτιμήσεις ή ανατιμήσεις και η κυκλοφορία τους μεγάλωνε μαζί με τα κρατικά χρέη. Εξάλλου, το νόμισμα για συναλλαγές δε μπορεί να διατηρηθεί παρά μόνο σ' ένα κράτος ικανό να επιβάλλει την κυκλοφορία του. Μόλις μειωνόταν η κρατική εξουσία σε μια επαρχία εξαφανιζόταν εκεί το συναλλακτικό χρήμα. Αυτό ακριβώς το κακό κατόρθωσε να θεραπεύσει ο Αναστάσιος μετά την κατάπνιξη της ανταρσίας των Ισαύρων το 498. Ολόκληρη η οικονομική πολιτική του Αναστασίου ήταν προσανατολισμένη προς τα φτωχά στρώματα και ευνοούσε την ανάπτυξη του εμπορίου και της βιοτεχνίας. Η πληρωμή των φόρων γινόταν με τα πραγματικά κυκλοφορούντα «νομίσματα» και τις υποδιαιρέσεις τους.

Από τα μέσα του 11ου αιώνα είναι έκδηλα τα σημάδια της οικονομικής κρίσης. Εμφανίζονται με τη διαταραχή του νομισματικού συστήματος. Η νομισματική κυκλοφορία της περιόδου αυτής χαρακτηρίζεται από πραγματικό χάος που περιγράφεται με ζωντανά χρώματα στη φοροτεχνική πραγματεία που ονομάζεται «Νέα Λογαρική».

Από το δεύτερο μισό του 10ου αιώνα, όπως αναφέραμε παραπάνω, μπαίνει σε κυκλοφορία παράλληλα με το παλαιό χρυσό solidus, ένα άλλο χρυσό νόμισμα το «τεταρτηρόν» λίγο ελαφρύτερο από το πρώτο. Εκτός από την εμπορική σκοπιμότητα που εξυπηρετούσε η έκδοση του «τεταρτηρού» σύμφωνα με την αντίληψη των χρονογράφων της εποχής η έκδοσή του είχε σκοπό την αύξηση των εσόδων του δημόσιου ταμείου αφού η εισφορά προς το κράτος θα εισπράττονταν με το βαρύ νόμισμα και οι δημόσιες πληρωμές θα γινόταν με το ελαφρύτερο. Οι δύο τύποι των χρυσών νομισμάτων, το βαρύτερο χρυσό νόμισμα και το ελαφρύτερο «τεταρτηρόν» συνεχίζουν να εκδίδονται αλλά το καθένα έχει

διαφορετική εξωτερική μορφή ώστε να διακρίνονται εύκολα.

Από την εποχή του Κωνσταντίνου Θ΄ του Μονομάχου για πρώτη φορά στην ιστορία της αυτοκρατορίας αρχίζει μια συνεχής αλλοίωση του τίτλου καθαρότητας όλων των χρυσών νομισμάτων. Τα νομίσματα περιέχουν ολοένα μικρότερη ποσότητα χρυσού και μεγαλύτερη ποσότητα άλλων μετάλλων.

Το δεύτερο μισό του 11ου αιώνα βρίσκεται στην κυκλοφορία πλήθους «νομισμάτων» με διαφόρους τίτλους καθαρότητας και με διαφορετική μεταλλική σύνθεση. Η σχέση μεταξύ των νομισμάτων αυτών μεταβάλλεται συνεχώς και δημιουργεί πραγματικό χάος στην αγορά. Έτσι χωρίς αμφιβολία η εσωτερική συνοχή του νομισματικού συστήματος έχει κλονιστεί. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι σε έγγραφα, που αφορούν πληρωμές μισθών ή φόρων, οι συντάκτες αισθάνονται την ανάγκη να προσδιορίσουν ακριβώς το νόμισμα με το οποίο θα γίνονται οι πληρωμές.

Η νομισματική αταξία φανερώνει μια γενικότερη οικονομική κρίση για την οποία οι πληροφορίες των πηγών της εποχής δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία. Δίπλα στην αύξηση των εσόδων του κράτους, με τον ολοένα μεγαλύτερο αριθμό υπαλλήλων και τις χωρίς φειδώ παραχωρήσεις των κρατικών εσόδων σε προνομιούχους ιδιώτες, εκκλησιαστικούς και λαϊκούς, μαρτυρείται η ελάττωση της αγροτικής παραγωγής.

Η έλλειψη χρημάτων για την στρατολογία μισθοφόρων, προκειμένου να αντιμετωπίσει την επίθεση των Νορμανδών, ανάγκασε τον Αλέξιο Α΄ Κομνηνό να καταφύγει στη δήμευση των εκκλησιαστικών περιουσιών (ιερών σκευών) για την κοπή νομισμάτων. Για τον ίδιο σκοπό επίσης αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει τον χαλκό και τα πολύτιμα μέταλλα μερικών δημοσίων έργων. Είναι βέβαιο ότι ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός εξέδωσε νέο χρυσό νόμισμα με σχετικά υψηλό τίτλο καθαρότητας που διατηρήθηκε ως το τέλος της περιόδου (1204).

Ανακεφαλαιώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι ο έλεγχος στη νομισματική πολιτική από τους αυτοκράτορες, βοήθησε το Βυζαντινό Κράτος στην οργάνωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, δηλαδή την αποτροπή αισχροκέρδειας και διαφθοράς, τον έλεγχο της παραγωγής και διακίνησης των προϊόντων, την αποτροπή θησαυρισμού με παραχάραξη νομισμάτων. Η οικονομική ανάπτυξη ή η κρίση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας είχε άμεση αντανάκλαση, όπως άλλωστε αυτό είναι αναμενόμενο, στη χρήση και στην αξία του νομισματικού συστήματος.

• **Ενδεικτική Βιβλιογραφία**

- 1) Τρωϊάνος Σπύρος, «Έγκλημα και τιμωρία στο Βυζάντιο», Ίδρυμα

Γουλανδρή-Χόρν, Αθήνα, 1997.

- 2) Λαρούς-Μπριτάννικα, Πάπυρος, τόμ. 45,15. Αθήνα, 1996.
- 3) Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τόμ. Ζ΄, Η΄, Θ΄. Αθήνα, 1979.
- 4) Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή (46π.Χ.-1453μ.Χ), Συλλογική έκδοση. Τόπος έκδοσης: Αθήνα, συγγραφείς: Λάμπρος Τσακτσίρας, Ζαχαρίας Ορφανουδάκης, Μαρία Θεοχάρη. ISBN 960-06-0249-2.
- 5) Α.Α. Βασίλιεφ, Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (324-1453), 1ος τόμος.

Πηγή: www.greekhistory.gr

<http://bit.ly/2ul69pG>